

Asia: VN/18557/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne julkisen sosiaalihuollon sosiaalipalvelun toteutuksen tehtävän käyttöoikeuden laajentamisesta palvelun järjestämisessä syntyviin asiakastietoihin (14 §)?

Laajennus on perusteltu.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Onko asetusluonnoksessa tunnistettu oikein, mitä yhteiset palvelut voivat olla (17 ja 18 §)?

Ei. Perustelee: [Terveydenhuollossa tehtävää sosiaalityötä (terveyssofiaalityö) ja sen roolia tulisi täsmentää, mukaan lukien tietojenvaihto. Terveydenhuollossa tehtävä sosiaalityö tai sosiaaliohjaus ei käytännössä aina ole yhteydessä hyvinvointialueen sosiaalipalveluihin. Myös kotiutushoitaja tai kotiutuskoordinaattori, selviämisasemapalvelut ja ensisuojoitoiminta, niin sanottu avokatkaisuhoito sekä terveydenhuollossa järjestettävä kuntoutusohjaus puuttuvat asetuksessa tunnistetuista yhteisistä palveluista. Potilaan jatkohoidosta ja kotiuttamisesta päättävillä terveydenhuollon ammattihenkilöillä tulisi olla samat oikeudet sosiaalihuollon tietoihin kuin hoidon tarpeen arviota tehtäessä, vaikka jatkohoitopäätös ei ole hoidon tarpeen arviointia. Näitä jatkohoit- ja kotiutuspäätöksiä tehdään myös laaja-alaisen terveyspalvelun järjestämisen ja toteuttamisen tehtäväkentän ulkopuolella (esimerkiksi kaihileikkaukset, anestesiaa vaativa hammashoito ja päiväkirurgiset tai lyhythoitaisessa kirurgiassa tehtävät toimenpiteet).]

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko terveydenhuollon käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin tarkoituksenmukaiset (17 §)

Kyllä. Perustelee:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa. Ovatko sosiaalihuollon käyttöoikeudet potilastietoihin tarkoituksenmukaiset (18 §)

Kyllä. Perustelee:

Luovutusluvan kohdentaminen. Onko ehdotus luovutusluvan kohdentamisesta asiakkaan näkökulmasta ymmärrettävä ja selkeä?

Ei. Perustelee: [Valvira katsoo, että asiakkaan näkökulmasta asetusluonnoksessa esitetty luovutuslupan kohdentaminen on vaikeasti ymmärrettävä. Asetuksessa esitetään, että terveydenhuollossa luovutuslupa voitaisiin asettaa esimerkiksi palvelutapahtumaan, terveydenhuollon erikoisalalle, palveluyksikköön, terveys- ja hoitosuunnitelmaan, potilaskertomustekstiin, aikavälille (myös tuleva aika). Sosiaalihuollossa luovutuslupa voitaisiin asettaa esimerkiksi asiakasasiakirja- ja palvelutehtäväkohtaisesti, palvelutarpeen ja toimintakykyä koskevaan arvioon sekä merkintään ja palvelupäätökseen. Asiakkaalle voi olla hyvin vaativaa hahmottaa, mihin hän antaa luovutuslupan, koska luovutuslupan kohdentaminen perustuisi asetusluonnoksessa esitetyn mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon rakenteisiin sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa käytettäviin käsitteisiin, ryhmittelyihin ja luokitteluihin. Valvira ehdottaa arvioitavaksi, mitkä ovat tarkoituksenmukaiset luovutuslupan tasot sosiaali- ja terveydenhuollossa. Luovutuslupan kohdentamisen tasoja olisi arvioitava asiakkaan itsemääräämisoikeuden lisäksi käytettävyyden, toteutettavuuden ja kustannusten näkökulmista. Valvira katsoo, että esitetty luovutuslupien hyvin monimutkainen malli voisi pahimmillaan vaarantaa asiakkaan tai potilaan itsemääräämisoikeuden, ei edistä sitä.]

Luovutuslupan kohdentaminen. Mahdollistaako luovutuslupan kohdentaminen asiakkaan tiedollisen itsemääräämisoikeuden toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla?

Ei. Perustelee: [Valvira viittaa edellisessä kohdassa annettuun vastaukseen. Valviran käsityksen mukaan asiakkaan tiedollisen itsemääräämisoikeuden varmistaminen tulisi asetusluonnoksen esitetyn perusteella olemaan todella vaativa tehtävä, sisältäen runsaasti epäonnistumisen mahdollisuuksia.]

Luovutuslupan kohdentaminen. Vastaako luovutuslupan kohdentaminen sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tarpeita?

Ei. Perustelee:

Luovutuslupan kohdentaminen. Onko luovutuslupan mukainen lupien kohdentaminen toteutettavissa esitetyllä tavalla asiakas- ja potilastietojärjestelmiin (huomioiden sekä uusien tietorakenteiden mukaisesti tallennetut tiedot että aiemmin tallennetut tiedot)

Ei. Perustelee:

Arvionne asetuksen mukaisen luovutuslupan tietojärjestelmätoteutukseen tarvittavasta ajasta ja kustannuksista:

Valvira katsoo, että olisi perusteltua tarkastella kokonaisuutena kaikkia palvelunantajiin kohdistuvia muutoksia, jotka aiheuttavat muutostarpeita asiakas- ja potilastietojärjestelmissä. Koska asetus toimeenpannaan käytännössä palvelunantajien ottaessa käyttöön muutokset sisältävän järjestelmäversion, asetuksen toimeenpanon kustannukset valuvat tietojärjestelmäpalvelun tuottajilta edelleen palvelunantajien, esimerkiksi hyvinvointialueiden, maksettavaksi.

Valvira ei ota kantaa yksittäisiin siirtymäsäännöksiin, vaan toteaa yleisesti, että siirtymäsäännöksiin kirjattavat määräajat on oltava realistisesti toteutettavissa ja palveluantajilla käyttöön otettavissa. Siirtymäaikojen tulee olla sellaisia, että tietojärjestelmäpalvelun tuottajalla ja palvelunantajalla on tosiasialliset mahdollisuudet toteuttaa vaaditut toimenpiteet niiden puitteissa.

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

Kyllä. Perustelee:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta)

Kyllä. Perustelee:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset, kun tietojen luovuttaminen perustuu asiakkaan antamaan luovutuslupaan? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

Kyllä. Perustelee:

Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ovatko käyttöoikeudet potilastietoihin sosiaalihuollon eri tehtävissä ja palveluissa asianmukaiset tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa? Jos ehdotus ei ole asianmukainen, kuvaa tarkemmin millainen käyttöoikeus tulisi olla (esim. mitä tietoja tulisi olla käytettävissä tai mihin tietoihin ei tulisi olla käyttöoikeutta).

Kyllä. Perustelee:

Potilastietojen erityissuojaus. Kannatatteko esitettyjä laajennoksia erityissuojaukseen?

Kyllä. Perustelee:

Muita kommentteja asetusluonnoksesta:

Valviran näkemyksen mukaan asetuksen 4, 16 ja 26 §:ää tulisi selkiyttää esimerkiksi toteamalla käyttöoikeuden koskevan tilanteita, joissa asiakastietojen käyttö on välttämätöntä ammattihenkilön tehtävien ja/tai asiakkaan hoidon/palvelun kannalta. Vastaavat täsmennykset olisivat perusteltuja myös 24 §:n ICT-tekniikan henkilöstön työtehtävien ja 25 §:n arkistotoimen ja asiakirjahallinnon työntehtävien hoitamisen kannalta välttämättömien tietojen osalta.

Asetuksessa tulisi huomioida osana kokonaisuutta myös kotiin järjestettävät hätäauttamispalvelut, jotka eivät ole kotihoidon tukipalveluna tuotettavia aut-tamispalveluita. Käytännössä voi olla epäselvää, milloin hätäauttamispalvelut ovat sosiaalipalveluja, ja milloin kyse on yksityisestä turvallisuuspalvelusta.

Valvira nostaa esille myös optisella alalla käytettävät tietojärjestelmät. Koska Kanta-palvelut palauttaa luovutushaussa palvelunantajalle kaikki potilaan tie-dot, on todella tärkeää, että palvelunantajalla on käytössä järjestelmä, jossa on teknisesti rajoitettu näkemästä potilastietoja, jotka eivät ole kyseisen toiminnan kannalta välttämättömiä.

Valvira korostaa, että erityisesti salassapidettävien tietojen käsittelyä koskevalta sääntelyltä vaaditaan selkeyttä. Selkeä lainsäädäntö palvelee sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajien tarpeita toiminnan lainmukaisuuden varmistamiseksi, vähentää valvojan viranomaisen hallinnollisen ohjauksen tarvetta sekä varmistaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaan ja terveydenhuollon potilaan oikeuksia.

Vuorinen Päivi
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira